

การจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน
ของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี
Participatory Sustainable Waste Management from
Communities Surrounding Amata City Chonburi Industrial Estate

วรวุฒิ ตั้งประดิษฐ์¹, ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ² และ ฐิติมา โห้ล่ายอง³
Worawut Tangpradit¹, Supawat Sukhaparamate² and Thitima Holomyong³

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์^{1,2,3}
College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin^{1,2,3}
Corresponding Author: ¹ worawut8406@gmail.com

Retrieved 14-08-2023; Revised 29-08-2023; Accepted 01-07-2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียในการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ไม่มีพฤติกรรมการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งให้เทศบาล/อบต. มาจัดเก็บ ทั้งที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอย 2) ประชาชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ส่วนใหญ่เป็นประชากรแฝง ซึ่งมุ่งเน้นการทำงานหารายได้ จึงไม่ได้ใส่ใจในการคัดแยกขยะหรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นมากนัก 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อเสนอโดยให้ความสำคัญทางด้านพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การปลูกฝังจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ การจัดกิจกรรมที่เป็นแรงจูงใจเพื่อคัดแยกขยะ การร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการกำจัดขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการใน

การจัดการขยะมูลฝอย รวมถึงการทำหนังสือบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐ ผู้รับสัมปทาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยคงความเจริญรุ่งเรืองของนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ควบคู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน นำมาสู่แนวทางในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรีต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: 1 การจัดการขยะ; 2 การมีส่วนร่วม; 3 ความยั่งยืน

Abstract

The objective of this research are 1) To study the pattern of waste management in communities surrounding Amata City Industrial Estate, Chonburi 2) To describe how local community participates solid waste management in municipal around Amata City Industrial Estate, Chonburi, and 3) To find sustainable participative solid waste management in municipal around Amata City Industrial Estate, Chonburi.

This research is qualitative research, consists of in–depth interview 20 stakeholders in solid waste management around Amata City Industrial Estate by using purposive sampling, and content analysis.

It was found that (1) People around Amata City Industrial dump the garbage without recycles, only wait municipality and subdistrict administrative organization agency to handle it even they know how to manage these garbage (2) Most people around Amata City Industrial Estate, Chonburi are non–register, who focus on earn income, but not willing to sort the garbage, or participated any solid waste management activities with local government organization (3) Policies recommendation for suitable solid waste management in community around Amata City Industrial Estate, Chonburi are building awareness of waste sorting, creating camphane motivate local people recycle the garbage, integrating with all stakeholders in solid waste management, promoting the knowledge and arranging training in solid waste management. This included create memorandum of understanding (MOU) between all stakeholders in total solid waste management in all aspect, maximize the effective of sustainable solid waste management together with sustainable community management. This is the way to create sustainable community management around Amata City Industrial Estate in the future.

Keywords: 1 Wasted Management: 2 Participation: 3 Sustainable

บทนำ

การจัดการขยะมูลฝอยนับเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในชุมชนที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุหลักมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน (ภมร ชันธหัตถ์ และคณะ, 2565) ซึ่งการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดเศษสิ่งเหลือใช้ในปริมาณที่มากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาของขยะมูลฝอยหรือของเสีย เป็นสาเหตุประการหนึ่งของการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ชุมชนต้องจัดการและแก้ไข (ลภณ อาจศรี และ ศิวัช ศรีโกตางกุล, 2560) จากสถานการณ์ขยะมูลฝอยในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน โดยอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ. 2565 เฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัม/คน/วัน เมื่อพิจารณาปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นนั้นมีปริมาณเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 3 (24.98 ล้านตัน) เนื่องจากในปี พ.ศ. 2563 – 2564 ประเทศไทยอยู่ในช่วงล็อกดาวน์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาคลี่คลายลง รัฐบาลมีประกาศมาตรการคลายล็อกดาวน์ ประกอบกับมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในประเทศและเริ่มเปิดประเทศ ส่งผลให้ประชาชนกลับมาดำเนินชีวิตตามปกติมากขึ้น และวิถีการดำเนินชีวิตประชาชนบางส่วนยังคงพฤติกรรมการซื้อและบริโภคในบริการสั่งซื้อสินค้าและอาหารผ่านระบบออนไลน์ (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) ทำให้ขยะมูลฝอยประเภทบรรจุภัณฑ์พลาสติกใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้งมีปริมาณสูง เนื่องมาจากความเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรม การผลิตที่เพิ่มขึ้นร่วมกับการคลี่คลายลงของสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา (สาธัน เพ็ญยา และคณะ, 2565)

การจัดการขยะมูลฝอยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดชลบุรี ใช้หลักการจัดการขยะมูลฝอย 3 ขั้นตอน คือ การเก็บรวบรวม การขนส่ง และการกำจัด โดยจังหวัดชลบุรีมีพื้นที่บางส่วนที่เป็นนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ซึ่งมีการเติบโตและขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจำนวนโรงงานและผู้เช่า 798 ราย มีจำนวนพนักงาน 210,000 คน ทำให้เกิดประชากรผู้มุ่งเน้นหารายได้เข้ามาอาศัยในเขตรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้จำนวนมาก ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย และเพื่อให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ การดำเนินการจึงไม่สามารถผลักให้เป็นภาระของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยให้มากที่สุด การมีส่วนร่วมของชุมชนคือการได้มีโอกาสแสดงทัศนะและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำเสนอความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของภาครัฐและภาคเอกชนได้ (นฤนาท ยืนยง และ พิษขานาถ เงินดีเจริญ, 2565)

จากความเป็นมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี โดยศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่ส่งผลต่อชุมชนด้านการมีส่วนร่วม

ของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยและจะมีแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหาที่พบให้เหมาะสมได้อย่างไร เพื่อนำองค์ความรู้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา พิจารณาปรับใช้งานด้านการจัดการขยะมูลฝอย สร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย รวมถึงเตรียมความพร้อมร่วมกัน ป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยคงความเจริญรุ่งเรืองของนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ควบคู่กับ ชุมชนอย่างยั่งยืน นำไปสู่แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีวงจรคุณภาพ (Deming Cycle)

วงจรคุณภาพเป็นเครื่องมือแห่งคุณภาพชนิดหนึ่งจากเครื่องมือคุณภาพหลาย ๆ ชนิด ที่มีประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพขององค์กรไปสู่ความเป็นองค์กรที่มีคุณภาพ โดยสามารถสร้างประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพที่ดีกว่าเครื่องมืออื่น ๆ เนื่องจากกระบวนการเริ่มต้นที่ปัญหาและต้องการแก้ไขปัญหา และเป็น กระบวนการที่ทำซ้ำได้ในระยะยาว (Deming, W. Edwards, 1986) ซึ่งโครงสร้างการจัดการงานให้ประสบ ความสำเร็จ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (ยูกธนา เกื้อกุล, 2560) ดังนี้ 1) การวางแผน เป็นการกำหนด เป้าหมายในการดำเนินงานและขั้นตอนที่จำเป็น 2) การปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนด ไว้ 3) การตรวจสอบ เป็นการประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผนหรือมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงาน หรือไม่ 4) การปรับปรุง เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากทำการตรวจสอบซึ่งอาจเป็นการแก้ไข เร่งด่วนหรือค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม สอดคล้องกับวีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ (2547) กล่าวว่า วิธีการที่เป็นขั้นตอนในการทำงานให้งานเสร็จสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้ และเป็นที่ยอมรับ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (Do) การ ตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) และการแก้ไขปัญหาที่ทำให้งานไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Act) เพื่อให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวปรากฏเป็นจริง เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและ วัตถุประสงค์รวมขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

จากการศึกษาทฤษฎีวงจรคุณภาพข้างต้น ผู้วิจัยเลือกใช้องค์ประกอบของวงจรคุณภาพ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามตรวจสอบ และการปรับปรุง เนื่องจากเป็นองค์ประกอบ หรือตัวแปรที่มีการวัดอย่างครอบคลุม คือทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรมในการรับรู้การจัดการขยะมูลฝอยของ ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี อีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบที่สอดคล้องกับบริบทที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิดการจัดการขยะ (Waste Management)

กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2553) ได้ให้ความหมายของการจัดการขยะมูลฝอย ว่าเป็นการเก็บรวบรวม ขนถ่าย และนำขยะที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดไปกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่ง Kaosol, T. (2009) กล่าวว่า การจัดการขยะ คือ การลดปริมาณขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่และการใช้ซ้ำ โดยไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ Shekdar, A.V. (2009) อธิบายว่าการจัดการมูลฝอยเกิดจากการดำรงชีพของมนุษย์และการกำจัดขยะมูลฝอยเป็นการรักษาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยนำเอาขยะมูลฝอยออกจากบริเวณที่พักอาศัย ซึ่งการปฏิบัติอย่างถูกอนามัยจำเป็นต้องมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านวัสดุและพลังงานในการจัดการขยะมูลฝอยด้วย จากรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี 2565 พบว่า การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและรูปแบบการใช้ชีวิตของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นขยะตกค้างจำนวนมาก โดยสาเหตุมาจากศักยภาพของระบบการจัดการขยะที่ไม่เพียงพอ ไม่สามารถรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นตามอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับขาดการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ทำให้ไม่สามารถนำขยะไปใช้ประโยชน์ซ้ำได้ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีปัญหามลพิษทางอากาศ ที่ส่วนใหญ่มาจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ เป็นมลพิษทางอากาศที่เกินค่ามาตรฐานเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมเมืองใหญ่ที่มีประชากรและการจราจรหนาแน่น ทั้งนี้การบริการสาธารณะด้านการจัดการขยะ เป็นสิ่งที่รัฐบาลทุกคณะและส่วนราชการทุกระดับให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ เนื่องจากมีความซับซ้อนในทางปฏิบัติ ซึ่งปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อมนั้น สามารถสร้างความขัดแย้งในทางการเมือง ระหว่างส่วนราชการด้วยกันเอง ระหว่างรัฐกับประชาชนและภาคประชาคมได้ รวมถึงสถานการณ์ปัญหาหมอกควันจะรุนแรงขึ้น (อำนาจบุญรัตน์ไมตรี, 2560) เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ คือการส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และสอดคล้องกับการรองรับของระบบนิเวศ โดยใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดของทุกภาคส่วน ผลักดันให้ภาคการผลิตปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมฟื้นฟูธรรมชาติและได้รับประโยชน์จากเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการปรับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการขยะ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับขยะ ทั้งในรูปแบบการเก็บรวบรวม การขนถ่าย และนำขยะที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดไปกำจัดอย่างถูกหลักทางวิชาการ รวมถึงการลดปริมาณ การคัดแยก การใช้ซ้ำและการนำกลับมาใช้ใหม่ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี มักไม่มีการคัดแยกขยะออกจากกัน มีการทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันทุกประเภทในถุงขยะสีดำหรือถุงพลาสติกไม่จำกัดสี แล้วนำไปทิ้งรวมกันในถังขยะ ณ จุดรวบรวม

อีกทั้งจุดรวบรวมขยะก็ปรากฏว่า จะมีถังขยะแบบระบบถังเดียวเป็นส่วนใหญ่ จึงยังเป็นปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่ต้องแก้ไขและปรับปรุง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนต่อไปในอนาคต

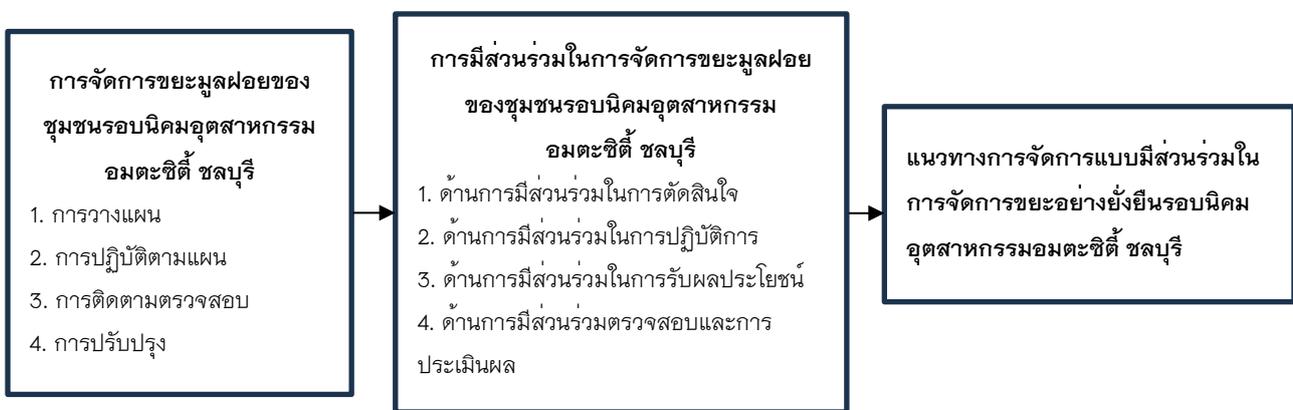
แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา โดยให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบเรื่องที่มีผลกระทบต่อชุมชน (สถาบันพระปกเกล้า, 2553) สอดคล้องกับ เอกพงษ์ สารน้อย (2563) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่คนในชุมชนร่วมมือกันคิด ปฏิบัติ และรับผิดชอบต่อช่วยเหลือกัน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งต้องเป็นสิ่งจำเป็นต่อชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชน คือกระบวนการให้คนในชุมชนหรือคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญ สนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงาน รวมถึงคนในชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม (จินตวีร์ เกษมสุข, 2554) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (เจนจิรา เงินจันทร์ และคณะ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับ อรพินท์ สพฤกษ์ชัย (2550) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ 2) การมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ติดตามตรวจสอบ และ 5) การมีส่วนร่วมรับประโยชน์และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ ขณะที่องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนของ Szentendre (1996) กล่าวถึงการแบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 3) การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นการเปิดโอกาสประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและวางแผนแก้ปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมตรวจสอบและการประเมินผล ตามองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี เพื่อให้รู้ว่าคนในชุมชนต้องการอะไรและทำไปเพื่ออะไร โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนาชุมชน ที่จะนำมาใช้ในการสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี อีกด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีวงจรคุณภาพของ Deming, W. Edwards (1986) ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การติดตามตรวจสอบ และ 4) การปรับปรุง จะได้ผลการจัดการขยะมูลฝอยที่นำมาสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนของ Szentendre (1996) อันประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมตรวจสอบและการประเมินผล เพื่อเสนอเป็นแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ที่มีระยะทางการศึกษาวิจัยไม่เกิน 2 กิโลเมตรจากขอบเขตพื้นที่โครงการนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ซึ่งมี 28 หมู่บ้าน 8 ตำบล 2 อำเภอ ในจังหวัดชลบุรี ประชากร คือประชาชนผู้อาศัยในเขตชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี จำนวน 49,940 คน (กรมการปกครอง, 2566) ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียในการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 คน จำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ได้แก่ นายกและรองนายก อบต. (2) ผู้บริหารและพนักงานองค์กรเอกชนที่อาศัยในเขตชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี (3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ได้แก่ อสม. ข้าราชการเทศบาลตำบล และผู้ที่มีบทบาทในการจัดการขยะ และ (4) ผู้นำชุมชนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีการจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

การตั้งคำถามลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยทำการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า ประกอบด้วยคำถามที่กำหนดไว้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และคำถามเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมในชุมชน และข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบการศึกษาในภาคสนาม เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความ เป็นมา รูปแบบความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอย่าง ยั่งยืน ทั้งในระดับนโยบาย ประชาชน ชุมชน และองค์กรในพื้นที่รอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ร่วมกับใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา สรุปผล อภิปรายผลและเสนอข้อสรุปที่เป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียในการจัดการขยะของชุมชนรอบ นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรและการจราจรค่อนข้างมาก มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ประกอบกับยุคหลังโควิด-19 ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านมากขึ้นและยังคงสั่งสินค้าออนไลน์อยู่ ส่งผลให้ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ในแต่ละวันมีปริมาณมากขึ้น ทั้งยังพบปัญหาขยะล้นถังภาชนะจัดเก็บ การทิ้งขยะไม่ลงถัง การลักลอบทิ้ง ขยะจากบุคคลภายนอก การเผาขยะในพื้นที่ส่วนบุคคล เป็นต้น โดยประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยในชุมชนเป็น ประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี และไม่ได้พักอาศัยในพื้นที่อย่างถาวร การมีระดับจิตสำนึกในการคัดแยกขยะจึงค่อนข้างน้อย การจัดการขยะส่วนใหญ่ของประชากร คือ การนำ ขยะใส่ถุงดำเป็นถุงเดียวกันโดยไม่มีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งให้เทศบาล/อบต. มาจัดเก็บ โดย ผู้รับผิดชอบหลักในการบริการจัดเก็บขยะมูลฝอย คือเทศบาล/อบต. ในเขตนั้น ๆ และบางพื้นที่ได้มีการจ้าง เหมภาคเอกชนมาจัดเก็บขยะมูลฝอยบางส่วน เนื่องจากเทศบาล/อบต. ไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บขยะ มูลฝอยได้ตามปริมาณการทิ้งขยะของประชากรที่เพิ่มขึ้น และไม่ได้มีระบบการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยตนเอง ทั้งนี้เทศบาล/อบต. ได้ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยตามนโยบายของภาครัฐและจัดทำโครงการใน ชุมชน อาทิเช่น โครงการจังหวัดสะอาด (3Rs หรือ 3ช) โครงการถนนปลอดถังขยะ โครงการถังขยะเปียก ลดโลกร้อน โครงการคาร์บอนเครดิตกลับสู่ท้องถิ่น การวางถังขยะแยกประเภทในเขตชุมชน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะ ซิตี้ ชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียในการจัดการขยะของชุมชน รอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่าประชาชนในชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะก่อน ทิ้งลงถัง ขณะที่ทางเทศบาล/อบต. ได้นำกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยตามนโยบายของภาครัฐและ โครงการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเข้าไปยังชุมชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการขยะ

มูลฝอยระหว่างประชาชนและหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น ทั้งนี้ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นประชากรแฝงซึ่งมุ่งเน้นการทำงานหารายได้ มีวันและเวลาทำงานตรงกับงานของส่วนราชการ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ประกอบกับในช่วงเวลาหลังเลิกงาน ประชาชนส่วนใหญ่มักอ่อนล้าจากการทำงาน ต้องการเวลาพักผ่อนหย่อนใจ จึงไม่ใส่ใจในการคัดแยกขยะหรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นมากนัก จากข้อมูลดังกล่าวเทศบาล/อบต. จึงควรปลูกฝังการคัดแยกขยะตั้งแต่เด็ก เช่น การให้ความรู้และจัดกิจกรรมการคัดแยกขยะภายในโรงเรียน พร้อมเสนอรางวัลหรือประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับหากมีการจัดการที่ดี ควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะ เช่น การลงสื่อทาง Social Media การประกาศเสียงตามสาย เป็นต้น และจัดทำกิจกรรมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหลังเวลาเลิกงานหรือช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยเสนอผลประโยชน์ที่คาดว่า จะได้รับเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้มากที่สุด ทั้งนี้ในส่วนของนโยบายหรือกฎหมายด้านการจัดการขยะมูลฝอย ควรมีการจัดการอย่างเคร่งครัดและเข้มงวด ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนเกิดความตระหนักและร่วมมือกันปฏิบัติเพื่อลดปัญหาขยะล้นเมืองและป้องกันปัญหาทางสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้เสียในการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ได้ให้ความสำคัญทางด้านพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมกับการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย โดยเทศบาล/อบต. มีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเอง ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ การติดตามและการประเมินผล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย สร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญและผลกระทบของปัญหาที่เกิดจากการจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกวิธี โดยประชาสัมพันธ์ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอย ให้ประชาชนเสนอแนวความคิดการลดปริมาณขยะมูลฝอย การจัดกิจกรรมที่เป็นแรงจูงใจเพื่อคัดแยกขยะมูลฝอย รวมทั้งศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรตามบริบทของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ทั้งนี้ เทศบาล/อบต. ต้องกำหนดข้อตกลงสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางก่อนมากำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาล/อบต. พร้อมทั้งใช้เครื่องมือทางการเงินและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี มักมีพฤติกรรมไม่คัดแยกขยะ อาจเพราะวิถีชีวิตของคนในชุมชนอยู่ในชุมชนเมืองที่มุ่งเน้นการทำงานหารายได้ ประชาชนในพื้นที่จึงมีพฤติกรรมในการจัดการขยะหรือคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางในระดับน้อย ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่เป็นประชากรแฝง ซึ่ง

มีจิตสำนึกในการตัดแยกขยะค่อนข้างน้อย ไม่สอดคล้องกับงานวิจัย ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม และ ณพวงศ์ นพเกตุ (2563) ที่ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการรวบรวมและจัดเก็บขยะมูลฝอย โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทิ้งขยะในที่ว่างหรือข้างทาง จัดถุงหรือภาชนะรองรับขยะมูลฝอยโดยปิดมิดชิดและนำมารวมตามวันเวลาที่ทางเทศบาลกำหนด ดังนั้นจึงควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมลดและคัดแยกขยะมูลฝอย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยกับหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นค่อนข้างน้อย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นประชากรแฝงซึ่งมีวันและเวลาทำงานตรงกับงานของส่วนราชการ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ประกอบกับในช่วงเวลาหลังเลิกงาน ประชาชนส่วนใหญ่มักอ่อนล้าจากการทำงาน จึงไม่ใส่ใจในการคัดแยกขยะหรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นมากนัก สอดคล้องกับ ศาลิมาร์ เกิดกลิ่นหอม และ ณพวงศ์ นพเกตุ (2563) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ดังนั้นเทศบาลจึงควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ระดับนโยบายและการปฏิบัติการ พร้อมทั้งเสนอผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด และสอดคล้องกับ เวียงคำ แสงสุริจัน (2563) ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิผลของนครโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมจำกัดอยู่เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น รวมทั้งการให้ความรู้อย่างไม่เพียงพอ ไม่มีความไม่เข้มแข็งของกลุ่มแกนนำและโครงการกิจกรรม ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอย ทำให้ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ แต่กลับให้ความรู้ที่เน้นเรื่องการนำขยะมูลฝอยไปเพิ่มรายได้เท่านั้น

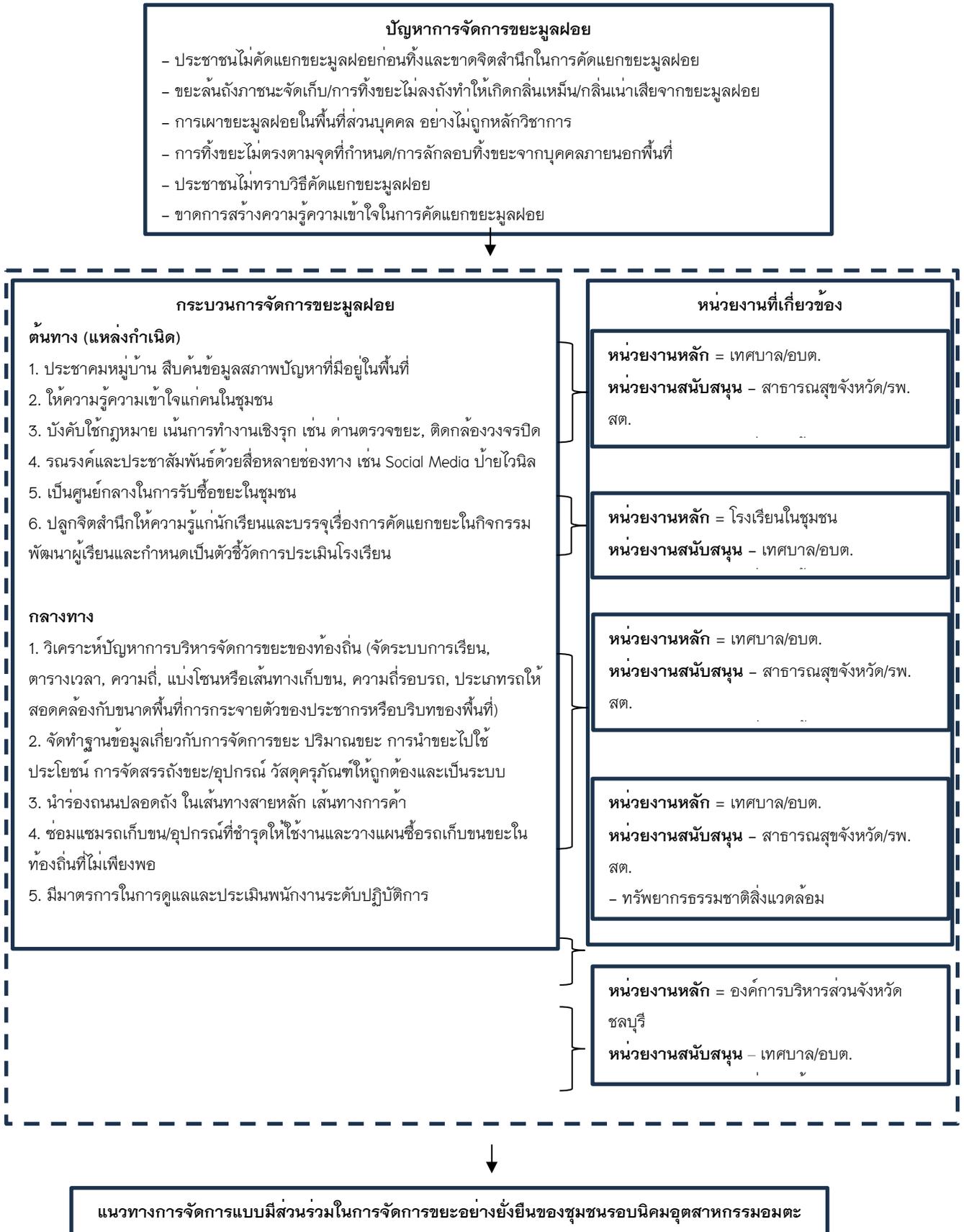
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อเสนอแนะโดยให้ความสำคัญทางด้านพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การปลูกฝังจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ การจัดกิจกรรมที่เป็นแรงจูงใจเพื่อคัดแยกขยะ การร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการกำจัดขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องขยะมูลฝอย การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดการขยะมูลฝอย รวมถึงการสร้างรูปแบบการทำนิตกรรมระหว่างภาครัฐ ผู้รับสัมปทาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำหน้าที่ป้องกันที่ข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารูวัฒน์ ดิงหงะ (2561) พบว่า ในการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียของชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย คือการสร้างความรู้ความตระหนักให้ประชาชนเห็นถึง

ความสำคัญและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมและกระตุ้นให้ทุกครัวเรือนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะในชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมคิดหาแนวทางการแก้ไขและควบคุมไม่ให้เป็นปริมาณขยะมูลฝอยมีเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณษา พาหาลิงค์ และ สัมพันธ์ พลภักดิ์ (2561) ได้ทำการวิจัย การบริหารจัดการด้านการจัดเก็บขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่น อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่นได้รณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีในการทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นทาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิกดิ์ดี กัลยาณมิตร และ วชิรวัชร งามละม่อม (2561) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดการผลิตมูลฝอยในแต่ละวัน ประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย และลดปริมาณการผลิตมูลฝอย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือการพยายามให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะและสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐ ผู้รับสัมปทาน และหน่วยงานเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ทั้งนี้งานวิจัยที่ผ่านมาเน้นให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักหรือการปลูกจิตสำนึก การให้ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน แต่ขาดการให้ความสำคัญกับบริบทในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการจัดการขยะมูลฝอยในแต่ละพื้นที่เกิดขึ้นตามปัญหาและศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อเป็นการศึกษาและแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนของพื้นที่ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ผู้วิจัยจึงเสนอการสร้างรูปแบบการทำนิติกรรมระหว่างภาครัฐ ผู้รับสัมปทาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ตั้งแต่การคัดแยกขยะ การที่เอกชนเข้ามาช่วยกำจัดขยะ เช่น รับขยะจากหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นไปกำจัดหรือนำไปแปรรูปเป็นพลังงานความร้อนโดยใช้เตาเผา เพื่อลดการฝังกลบให้มากที่สุด การดำเนินกิจกรรมขององค์กรเอกชนนั้น ควรมีแผนงานร่วมมือกับชุมชนโดยจัดสภาพแวดล้อมให้ไร้ขยะและมีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ดังภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3 แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะชิตี ชลบุรี

สรุป

การวิจัยนี้ สรุปได้ว่า ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี ควรให้ความสำคัญทางด้านพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมกับการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย โดยเริ่มต้นจากตนเอง ครอบคลุม ชุมชน สถานประกอบการ รวมทั้งองค์การต่าง ๆ ในการช่วยกันแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม การสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญและผลกระทบของปัญหาที่เกิดจากการจัดการขยะมูลฝอยไม่ถูกวิธี รวมถึงการทำหนังสือบันทึกข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประหยัดงบประมาณและทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งใช้เครื่องมือทางการเงินและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะนำไปปฏิบัติ

1. หน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นควรมีการเสริมสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนในการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี เพื่อให้ชุมชนเกิดพฤติกรรมการคัดแยกขยะ รวมถึงเพิ่มองค์ความรู้ในการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี ผ่านการลงสื่อทาง social media การประกาศเสียงตามสาย การใช้สื่อโฆษณาแจกจ่ายเสียง สอดแทรกความรู้ในการประชุมผู้นำชุมชนและประชาคมหมู่บ้าน

2. หน่วยงานภาครัฐท้องถิ่นควรมีการจัดทำโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของหน่วยงานรัฐท้องถิ่นและชุมชน โดยในระดับหน่วยงานรัฐท้องถิ่นควรมีการจัดการขยะโดยคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งจากตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางการร่วมกันในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3. หน่วยงานภาครัฐควรจัดการสร้างรูปแบบการทำนิติกรรมระหว่างภาครัฐ ผู้รับสัมปทาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำหนังสือบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งในด้านการกำจัดขยะมูลฝอย บุคลากร และความสามารถของผู้รับสัมปทานด้วย

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้กับชุมชน ในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางอย่างถูกวิธี โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรด้วยหลักการ 3Rs หรือ 5Rs มากกว่าการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนควรมีการปลูกจิตสำนึกในเรื่องของสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน เพื่อสร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมจัดตั้งกลุ่มในชุมชนเพื่อคัดแยกขยะมูลฝอยเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนอีกหนึ่งช่องทาง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการในการจัดโครงการเสริมสร้างองค์ความรู้ในการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี ในพื้นที่ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี ในพื้นที่ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

3. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการในการจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ชลบุรี

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง.(2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน).

<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>.

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2565. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ. (2553). คู่มือการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรณีการจัดการขยะมูลฝอย สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

จารุวัฒน์ ดิงหงะ. (2561). แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต.วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 14(2), 91–120.

จินตวีร์ เกษมศุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจนจิรา เงินจันทร์ และคณะ. (2566). การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากบัว บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลทับกฤช อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์.วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 5(1), 189–204.

นฤนาท ยืนยง และ พิชชานาถ เงินดีเจริญ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลลำพะเนียง อำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา.วารสารวิชาการและการวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 12(2), 279–297.

ภมร ชันหัตต์ และคณะ. (2565). การจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี.วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 9(5), 50–62.

ภิกค์กดี กัลยาณมิตร และ วชิรวัชร งามละม่อม. (2561). แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.วารสารวิชาการแพรววาทศิลป์, 5(1), 172–193.

ยุทธนา เกื้อกุล. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ [ดุฎฎิณิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].

ลภณ อาจศรี และ ศิวัช ศรีโกคางกุล. (2560). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม.วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 25–36.

